

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 640.4(477.87)

Аналіз особливостей розвитку колективних засобів розміщення Закарпаття

Головко О.М.кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи
Мукачівського державного університету

У статті розкрито особливості розвитку колективних засобів розміщення: санаторіїв, туристичних комплексів й апартамент-готелів Закарпаття. З метою аналізу особливостей розвитку колективних засобів розміщення туристів, організації відпочинку й оздоровлення їх об'єднано в одне економічне ціле та виділено найбільш однорідні елементи й розділено на групи, які є подібними між собою за особливостями та рівнями розвитку. Цим зумовлена актуальність статті, визначається її мета і завдання. Застосовано загальноприйняті методи аналізу, синтезу й узагальнення особливостей розвитку санаторіїв, туристичних комплексів, апартамент-готелів. На теоретичному рівні вказана доцільність розподілу колективних засобів розміщення на колективні та індивідуальні відповідно до вимог чинних нормативно-правових документів та їх функціональність. Особливу увагу приділено санаторіям, туристичним комплексам, апартамент-готелям Закарпаття. Кожний колективний засіб розміщення має свій спеціальний продукт, що вирізняє його з-поміж інших на ринку послуг. На сучасному етапі додатковий продукт набуває і в майбутньому буде набувати все більшого значення у формуванні ринкової привабливості. Санаторій – колективний засіб розміщення, розташовується на території курорту або рекреаційної зони та надає послуги лікування в регламентованому режимі, спеціалізується на лікуванні, враховуючи використання мінеральних вод, ропи, грязі тощо. Туристичний комплекс – засіб розміщення аналогічний готелю, а ставка акцент на відпочинок. Характерною особливістю перебування постояльців в апартамент-готелі є умови подібним до домашніх. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано особливості розвитку колективних засобів розміщення Закарпаття і вказано на подальший їх розвиток. Подальші дослідження будуть спрямовані на колективні засоби розміщення: будинки відпочинку, бази відпочинку, гостьовий будинок, дитячий табір тощо.

Ключові слова: колективні засоби розміщення, сфера туризму, сфера послуг, особливості розвитку, відпочинок, оздоровлення, апартамент-готель.

Головко О.Н. АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РАЗВИТИЯ КОЛЛЕКТИВНЫХ СРЕДСТВ РАЗМЕЩЕНИЯ ЗАКАРПАТЬЯ

В статье рассмотрено развитие общественных коллективных предприятий размещения: санаториев, туристических комплексов и апартамент-отелей Закарпатья. С целью анализа особенностей развития общественных коллективных предприятий размещения туристов, организации отдыха и оздоровления они объединены в экономическое целое и выделены наиболее однородные элементы и разделены их на группы, которые имеют свои особенности и уровень развития. Этим обусловлена актуальность статьи, определены цель и задание. Используются общественные методики анализа, синтеза, обобщения развития санаториев, туристических комплексов, апартамент-отелей. На теоретическом уровне имеют место указания потребности разделения коллективных предприятий размещения на коллективные и индивидуальные, на основании нормативно-правовых документов та их функционирование. Особенное внимание уделено санаториям, туристическим комплексам, апартамент-отелям Закарпатья. Общественные коллективные предприятия размещения имеют свой специальный продукт, который существенно отличается на рынке услуг. Сегодня дополнительные услуги приобретают и в дальнейшем будут приобретать в процессе формирования рыночной привлекательности. Санаторий – общественное предприятие размещения на территории курорта или рекреационной зоны для лечения в регламентированном режиме, специализируется на лечении на основании использования минеральной воды, рапы, грязей и др. Туристический комплекс – предприятие размещения, аналогично отелю, которое используется для отдыха. Особенностью пребывания постояльцев в апартамент-отеле служат условия, которые подобны домашним. На основании проведенных исследований обобщены особенности развития общественных предприятий размещения Закарпатья и указаны их развития. В дальнейшем исследования будут направлены на общественные предприятия размещения: дома отдыха, база отдыха, гостевой дом, детский табор и др.

Ключевые слова: коллективные предприятия размещения, сфера услуг, особенности развития, отдых, оздоровление, апартамент-отель.

Holovko O.M. ANALYSIS OF FEATURES OF ZAKARPATTIA COLLECTIVE ACCOMMODATION MEANS DEVELOPMENT

In the article was described the features facilities of collective accommodation, health centers, tourist complexes and apartment hotels of Transcarpathia. Was analyzed the facilities of features of collective tourist accommodation, recreation and rehabilitation, and was combined into one economic entity and allocated most uniform items and split them into groups that are similar to each other on features and levels of development. It was the due to the relevance of the article, was defined by its purpose and objectives. Applied conventional methods of analysis, synthesis and compilation features of health centers, tourist complexes, apartment hotels. At a theoretical level distribution indicated feasibility of collective accommodation facilities to collective and individual, in accordance with the requirements of existing legal documents and their functionality. Particular attention is paid motels, tourist complexes, apartment hotels Transcarpathia. Each collective means of accommodation has its own special product that distinguishes it among others in the market. At the present stage acquires additional product in the future will become increasingly important in the formation of market appeal. The resort – a means of collective accommodation is located in the resort or recreation area and provides services in regulated mode of treatment, specializes in the treatment, including mineral water, brine, mud and more. Tourist Complex – a similar hotel accommodation, and the emphasis is on vacation. A characteristic feature of guests staying in apartment-hotel is a condition similar to home. The results of the study proved the features of collective accommodation facilities Transcarpathia indicated on their further development. Further research will be aimed at collective accommodation facilities, resorts, recreation centers, guest house, children's camp and others.

Keywords: collective accommodation facilities, tourism, service sector, especially the development, recreation, rehabilitation, apartment hotel.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Колективні засоби розміщення відіграють особливу роль у динамічному розвитку сфери туризму Закарпаття. Немає розміщення (немає ночівлі) – немає туризму. Сьогодні туризм на Закарпатті став одним із найпопулярніших видів відпочинку [1]. В інфраструктурі колективних засобів розміщення Закарпаття одне з центральних місць займає мережа санаторно-курортних й оздоровчих закладів.

На розвиток колективних засобів розміщення впливає співпраця з Євросоюзом та іншими країнами Заходу. Перед інвесторами відкриваються інвестиційні практики середнього цінового рівня, основу яких складають апарт-готелі (апарт-готель), потреба в яких зростає.

Вирішення проблематики та виконання програми колективними засобами розміщення туристів, організація відпочинку й оздоровлення вимагається розробленою програмою соціально-економічного розвитку Закарпаття протягом останнього періоду часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення конкурентоспроможності й розвитку колективних засобів розміщення не лише в середині галузі, а й за її межами є основою соціально-економічного розвитку сфери послуг.

Формування ринкових відносин між колективними засобами розміщення, підвищення культури та якості обслуговування споживачів, організація відпочинку й оздоровлення є причиною того, що їх дослідженнями займаються

науковці різних сфер діяльності, зокрема, М. Мальська, Т. Сокол, Ю. Сологуб, Н. Чоренька, О. Любіцева та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати наявні тенденції й особливості розвитку колективних засобів розміщення Закарпаття, особливості їх господарської діяльності та вказати основні напрями їх розвитку.

З метою аналізу та напрямів розвитку окремих колективних засобів розміщення доцільним є виділення найбільш однорідних елементів, поділ на групи за рівнем та особливостями обслуговування споживачі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до вимог чинних нормативно-правових документів підприємства готельного господарства поділяються на готелі, готельні комплекси, індивідуальні та колективні засоби розміщення. Розподіл засобів розміщення на колективні та індивідуальні в нормативно-правових актах України вперше був опублікований у ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги», відповідно до якого засоби розміщення характеризуються як «будь-які об'єкти, в яких регулярно або час від часу надають послуги розміщення для ночівлі» [2]. Такий поділ виділяє найбільш однорідні елементи. Різноманітність складників колективних засобів розміщення поєднує туристів із природою, з місцевим населенням тощо.

До колективних засобів розміщення належать:

– агроготель;

- апартамент-готель (апарт-готель), база відпочинку;
- санаторій;
- туристичний комплекс, будинок відпочинку тощо.

Важливими передумовами розміщення тих чи інших колективних засобів розміщення на відповідній території є:

- природні умови;
- особливості природних ресурсів, що використовуються в процесах організації розміщення, відпочинку, оздоровлення;
- рівень забезпечення трудовими ресурсами.

Відомим є той факт, що для Закарпаття характерним є надлишок трудових ресурсів. Але проблемним питанням були, є і залишається недостатня кількість професійних кадрів. Характерним для колективних засобів розміщення є те, що здебільшого послуги безпосередньо надаються людиною. Людський фактор суттєво впливає на неоднорідність, мінливість якості надання послуг, що приводить до недоліків, тобто порушення встановлених вимог. Для усунення недоліків, як правило, колективні засоби розміщення вводять свої стандарти, які є обов'язковими в процесах обслуговування споживачів та слугують гарантією встановленого рівня якості управління, організації й проведення операцій з обслуговування постояльців.

Важливий вплив на розвиток колективних засобів розміщення має правова сфера. На основі прийнятих законодавчих актів, які регламентують діяльність колективних засобів розміщення створюється нормативно-правова база: податкове і трудове законодавство, ліцензування, санітарно-гігієнічні вимоги, екологічні вимоги, вимоги безпеки життєдіяльності (охорони праці, техніки безпеки, пожежної безпеки), закони про права споживачів тощо. Окремими проблемними питаннями є рішення видачі земельних ділянок. Сьогодні як в Україні, так і в Закарпатті склалася неоднорідна ситуація з цього приводу.

На туристичні потоки Закарпаття, а отже, на кон'юнктуру ринку колективних засобів розміщення, дуже впливає політична ситуація та події на сході України. Сьогодні, згідно зі статистичними даними, збільшилися потоки туристів у Закарпаття.

Послуги розміщення, харчування, відпочинку, оздоровлення сприймаються споживачами як єдине ціле [3]. При цьому різниця між спеціальними та додатковими послугами колективних засобів розміщення не завжди

очевидна. Так, послуги, які надає один колективний засіб розміщення, можуть бути додатковими на іншому. Наприклад, послуги санаторіїв, туристичних комплексів тощо.

Санаторій – колективний засіб, який розташовується на території курорту або рекреаційної зони та надає послуги лікування в регламентованому режимі. Також існують на Закарпатті санаторії для дітей, санаторії з термальними водами, для лікування суглобів тощо. Санаторій «Сонячне Закарпаття» став центром оздоровлення як для українців, так і для споживачів послуг багатьох країн із-за кордону. Бальнеологічні процедури використовуються для лікування різних захворювань печінки, жовчних шляхів, шлунково-кишкового тракту, дерматологічні та алергічні захворювання, порушення обміну речовин.

Санаторії, які розміщені на території Закарпаття, спеціалізуються на лікування тієї чи іншої групи захворювань. Лікування залежить від типу використання мінеральної води. У с. Солотвино (Тячівський район) з лікувальною метою використовують ропу та грязі наявних солоних озер. Лікують алергії й астматичні захворювання.

Характерною особливістю діяльності санаторіїв є цінова політика, яка є значно нижчою від рівня наданих послуг, які залежать від наявної сучасної матеріально-технічної бази.

Стрімкий розвиток науки й техніки та впровадження їх результатів у діяльність колективних засобів розміщення забезпечує потреби споживачів послугами та їх конкурентоспроможність.

Туристичний комплекс – колективний засіб розміщення, аналогічний готелю, який складається з двох або більше будівель, які об'єднані однією функціональною програмою й забезпечують комплекс послугами: харчування, торгівлі, розважання тощо. Потребою є розрізняти види туристичних комплексів: туристично-оздоровчий, спортивно-оздоровчий, дитячий оздоровчий, лікувально-оздоровчий. У 2015 р. найкращим туристичним комплексом визнано «Воєводино», який розташований у с. Туря Пасіка Перечинського району. Акцент робиться на активний відпочинок, для організації якого є басейн (дитячий і дорослий), тенісні корти, настільний теніс, пентан (вуличний боулінг, міні гольф, більярд, гірські велосипеди, квадроцикли, можливість постріляти з лука або пневматичної рушниці, порибалити, можливість взяти участь у пішохідній екскурсії гірською місцевістю, SPA-центр пропонує програму від трьох до семи днів.

Приваблює туристів комплекс «Синевирське озеро», який знаходиться в с. Синевирська Поляна (Міжгірський район). У с. Полана (Свалявський район) є туристичний комплекс «Каріна».

Таким чином, той чи інший колективний засіб розміщення має свій спеціальний продукт, що вирізняє його з-поміж інших на ринку послуг.

У структурі будь-якого колективного засобу розміщення [3] є додатковий продукт, що виділяє його серед конкурентних аналогічних продуктів. На сучасному етапі додатковий продукт набуває і в майбутньому буде набувати все більшого значення у формуванні ринкової привабливості колективного засобу розміщення.

Особливостями послуг, які надаються колективними засобами розміщення і які відрізняють їх від товарів, потрібно винести окремо:

- нематеріальний характер в основній складовій частині послуг;
- обмежений термін їх зберігання;
- терміновість послуг;
- періодичність (сезонність) попиту на послуги колективних засобів розміщення.

У процесі нашого дослідження ми зосередили увагу на такі колективні засоби розміщення, як апартамент-готелі. Номерний фонд апартамент-готелю складається з житлових кімнат, кухні або функціональної зони, для приготування їжі самостійно. Такі готелі найчастіше зустрічаються в країнах біля моря: Італії, Болгарії, Хорватії, Чорногорії, Греції. Великий вибір апартамент-готелів, які є популярними серед туристів й знаходяться в центральній частині міста, мають Рим, Венеція, Афіни.

Категорія апартамент-готелів прирівнюється до середнього цінового рівня готелів 2–3 зірок. Як правило, апартамент-готель – це невеликий будинок, в якому планування здійснене за принципом: одно-, дво-, три- та чотирикімнатної квартири, що забезпечують проживання по-домашньому.

В Україні відсутні апартамент-готелі, які належали б до міжнародної мережі. У деяких містах України, зокрема, в Одесі та Львові, є апартамент-готелі, але вони не так поширені, як за кордоном. Для покращення ситуації 28 березня 2016 р. у міжнародному виставковому центрі (м. Київ) у межах виставки «Готельний та ресторанний бізнес України» відбувся Міжнародний бізнес-форум «Малі готелі та апартаменти».

Апартамент-готелі є важливим складником сфери туризму в Закарпатті. Уваги заслуговують апартамент-готель (санаторний комплекс) «Деренівська купіль», який знаходиться в с. Солотвино (Ужгородський район), апартамент-готель «Anastasia Apartments» (м. Ужгород), апартамент-готель «Weekend» (м. Ужгород) та інші. Значна частина готелів Закарпаття має номери апартаменти.

Головна перевага апартаментів серед готелів полягає в дотриманні балансу між особистою свободою гостей, забезпеченні комфортного перебування з відповідним рівнем сервісного обслуговування й безпечного проживання. Апартамент-готелі є зручними для розміщення у разі довготривалого перебування (проживання). Деякі постояльці живуть тут роками. Тобто умови проживання в апартамент-готелях є подібними до домашніх умов: в них є все необхідне для проживання: обладнана кухня, побутова техніка тощо. Наявність кухні для багатьох, хто відпочиває, має велике значення, а для деяких – це недолік. Багато сімей їде відпочивати з дітьми, серед них є люди, які дотримуються збалансованого, здорового харчування.

У період відпустки для багатьох курортників виникає потреба самому готувати їжу, а для гурманів, які мають бажання вивчати традиційні кухні тієї місцевості, де вони відпочивають, є обов'язковою умовою наявність кухні, холодильника.

Порівнюючи цінову політику з готелями, оплата за проживання в апартамент-готелях є значно вищою й фіксованою і не залежить від кількості осіб, що проживають. Тут потрібно дотримуватися максимуму, наприклад, апартамент-готель, передбачений для 12 осіб, тому вся вартість проживання ділиться на всіх порівну.

При цьому недоліком є те, що номер в звичайному готелі простіше й зручніше замовити.

За останні роки популярністю у туристів користується відпочинок у сільській місцевості з розміщенням у колективних засобах розміщення, що потребує професійної підготовки персоналу, розвитку інфраструктури тощо.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, ми привели аналіз особливостей розвитку колективних засобів розміщення Закарпаття та визначили фактори, що зумовлюють їх розвиток, а саме: місце розташування, специфічні умови їх функціонування, цінова політика, особливості послуг тощо. Узагальнена наукова інформація, в основу якої покладена діяльність колективних засобів розміщення.

Апартамент-готель може розміщуватися у великому місті, малому містечку, сільській місцевості, які є епіцентрами туризму, в іншому випадку втрачається інвестиційна привабливість.

Складником соціально-економічного розвитку Закарпаття є розвиток ринку колектив-

них засобів розміщення туристів, організація відпочинку, лікування тощо.

Важливим напрямом подальших досліджень є обґрунтування майбутніх потреб Закарпаття в колективних засобів розміщення з специфічним продуктом, тобто будинку відпочинку, бази відпочинку, гостьовий будинок, дитячий табір тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Організація готельного господарства: [навч. посібник] / [О. Головка, Н. Кампов, С. Махлинець, Г. Симочко]; за ред. О. Головка. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 338 с.
2. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги: ДСТУ 4268:2003 від 1 липня 2004 р. – К.: Держспоживстандарт України, 2004. – 14 с.
3. Мальська М. Організація готельного обслуговування: [підручник] / М. Мальська, І. Пандяк, Ю. Занько. – Знання, 2011. – 366 с.
4. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: [навч. посібник] / Н. Чорненька. – К.: Атіка, 2006. – 246 с.
5. Лужанська Т. Сільський Туризм: історія, сьогодення та перспективи: [навч. посібник] / Т. Лужанська, С. Махлинець, Л. Тебляшкіна; за ред. І. Волошина. – К.: Кондор, 2008. – 385 с.
6. Стегней М. Проблеми зайнятості населення сільських територій в умовах економічної нестабільності / М. Стегней // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 4. – Т. 3. – С. 138–141.